

**ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИДА ЯШИЛ ИҚТИСОДИЁТНИ МЕХАНИЗАЦИЯЛАШТИРИШ
ДАВР ТАЛАБИ**

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15670192>

*Тошкент Давлат Иқтисодиёт Университети Молия ва молиявий
технологиялар факультети ММТ 52/24-гуруҳ талабаси*
Ғанихўжаев Бахтиёр Дониёр ўғли.

Аннотация: *Мазкур мақолада қишлоқ хўжалигида яшил иқтисодиётнинг механизациялашган усуллари кўриб чиқилади. Яшил иқтисодиётнинг асосий мақсади барқарор ривожланишни таъминлаш, табиий ресурсларни тежаш, атроф-муҳитни асраш ва ижтимоий фаровонликни оширишдир. Қишлоқ хўжалигида механизация ёрдамида ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш ва экологик зарарларни камайтириш мумкин. Мақолада қишлоқ хўжалигида замонавий технологиялар, жумладан, дронлар, автоматлаштирилган қишлоқ хўжалиги техникаси, сувни тежаш технологиялари ва органик технологиялар ҳақида сўз боради.*

Калит сўзлар: *Яшил иқтисодиёт, механизация, қишлоқ хўжалиги, экология, барқарор ривожланиш, технологиялар, органик ўғитлар, сувни тежаш, автоматлаштириш, дронлар.*

Бугунги кунда дунёнинг қайси бир минтақасини олиб қарамайлик, инсон ҳаёти учун катта хавф туғдираётган экологик вазиятни бартараф қилишдек оғир муаммолар ўз ечимини кутиб турганлигининг гувоҳи бўламиз.

Инсоният XXI асрга қадам қўяр экан, унинг олдида оламни асраш, келажак авлоднинг барқарорлигини таъминлаш, турли экологик муаммоларнинг олдини олишдек долзарб масала кўндаланг турибдики, бу ҳеч кимни ташвишга солмай қолмайди. Умуман олганда, барча экологик муаммолар инсон билан табиат ўртасидаги уйғунлик ва мувозанатнинг бузилиши оқибатида вужудга келмоқда. Ушбу муаммоларнинг ечими сифатида ҳукуратимиз доирасида муҳим ишларни амлга оширишда муҳим қадамлар ташланмоқда

Яшил иқтисодиёт – бу барқарор ривожланишни таъминлашга қаратилган иқтисодий модел бўлиб, табиий ресурсларни тежаш, атроф-муҳитни муҳофаза қилиш ва ижтимоий фаровонликни оширишга йўналтирилган. Ўзбекистон Республикаси президенти Ш. Мирзиёев таъкидлаганларидек, –“сўнгги йилларда мамлакатнинг жами қувватларида «яшил» энергия улуши 16 фоизга етди. Бу йил уни 26 фоизга чиқариш режалаштирилган. Бунинг учун яна 3,5 гигаваттли 16 та йирик қуёш ва шамол станцияси, 160 мегаваттли 5 та йирик ГЭС ва 1,8 гигаваттли энергия сақлаш қувватлари ишга туширилади” [1]. Бундан кўриш мумкинки, республикамизда

энергияга бўлган эҳтиёж ва электр энергиясини ишлаб чиқаришнинг муқобил шакллари яратиш ва қишлоқ хўжалигида муҳим тармоқларини ривожлантириш давлат сиёсати даражасига кўтарилди.

Эл-юртимизнинг фикр-мулоҳазалари, хоҳиш-истакларини атрофлича ўрганиб, билдирилган тавсиялардан келиб чиққан ҳолда, бу борадаги ишларни янги, янада юксак босқичга кўтариш мақсадида Президентимиз 2025 йилни юртимизда “Атроф-муҳитни асраш ва “яшил” иқтисодиёт йили” деб эълон қилишни таклиф қилди. [2]

Қишлоқ хўжалигида яшил иқтисодиёт механизмлари атроф-муҳитга салбий таъсирларни камайтириш, ерларни яхшилаш ва қайта тиклаш, энергия ва сув ресурсларидан самарали фойдаланишни ўз ичига олади. Механизация қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини автоматлаштириш ва технологияларни ривожлантириш орқали самарадорликни оширишга имкон беради. Мазкур мақолада қишлоқ хўжалигида яшил иқтисодиётни механизациялаштириш усуллари кўриб чиқилади.

“Яшил” тармоқларни қўллаб-қувватлаш ҳамда кўп углерод ва ресурс талаб қиладиган иқтисодиёт йўналишларидан воз кечиш инвестициялаш ва иш ўринлари яратиш таркибига таъсир кўрсатади, бу эса ушбу трансформациядан фойда қилганлар ҳамда фаровонлиги салбий таъсир кўрганларнинг бўлинишга олиб келади.

Яшил иқтисодиёт табиат ресурсларидан эҳтиёткорона фойдаланишни, чиқиндиларни камайтиришни ва уларни қайта ишлашни, энергетика самарадорлигини оширишни, қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланишни ҳамда барқарор ривожланишни таъминлашга қаратилган иқтисодий фаолият моделидир. Унинг асосий мақсади табиий ресурсларни тежаш, иқлим ўзгаришининг салбий таъсирини камайтириш ва иқтисодиёт ўсишини экологик жиҳатдан барқарор ҳолда сақлашдир. Яшил иқтисодиётга ўтиш ривожланаётган мамлакатлар, жумладан, Ўзбекистон учун ҳам янги иқтисодий имкониятлар яратиши мумкин.

Ўзбекистон иқтисодий ўсиш суръатлари билан жаҳон бозорида муҳим ўрин эгалламоқда. Бироқ бу ўсишнинг экологик жиҳатлари ҳам мавжуд. Мамлакатимизда экологик муаммолар, жумладан, сув ресурсларининг камайиши, ҳавонинг ифлосланиши ва қишлоқ хўжалигидаги интенсификация жараёнлари иқтисодиёт барқарорлигини таъминлашни қийинлаштиради. Шу боис яшил иқтисодиётга ўтиш нафақат табиий ресурсларни самарали бошқариш, балки иқтисодий ва ижтимоий ривожланишни ҳам янги йўналишда олиб бориш заруратини келтириб чиқаради.

Ўзбекистонда қишлоқ хўжалиги асосий иқтисодий сектор бўлиб, мамлакатнинг экспорт салоҳиятини оширишда муҳим аҳамият касб этади. Яшил иқтисодиётга ўтиш орқали, органик қишлоқ хўжалигига, агроэкологик технологияларни қўллаш ва тупроқни ҳимоя қилиш бўйича инновацион ечимларга ўтиш мумкин. Бу, ўз навбатида, нафақат атроф-муҳитни сақлаш, балки қишлоқ хўжалигининг барқарор ўсишини таъминлашга ҳам ёрдам беради. Яшил иқтисодиёт, шунингдек, қишлоқ хўжалигида кимёвий моддалар ва пестицидлар истеъмолини камайтириш, қайта тикланувчи

ресурс-лар асосида ишлов бериш, ишлаб чиқариш тизимларини жорий этишга ёрдам беради. [3]

Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг самарадорлигини ошириш ва атроф-муҳитга зарар келтирмаслик муҳим аҳамиятга эга. Яшил иқтисодиётнинг асосий тамойиллари қуйидагилар хисобланади:

1. Ресурслардан самарали фойдаланиш: Қишлоқ хўжалигида сув, ер, ўғитлар ва пестицидлар каби ресурслардан тежамкор фойдаланиш зарур.

2. Биологик хилма-хилликни сақлаш: Турли экотизимларнинг барқарорлигини таъминлаш, тупроқ унумдорлигини ошириш, ва биологик хилма-хилликни сақлаш.

3. Энергияни тежаш ва қайта тиклаш: Қишлоқ хўжалигида энергия самарадорлигини ошириш ва қайта тикланадиган энергия манбаларидан фойдаланишни ривожлантириш.

4. Ижтимоий адолат: Қишлоқ аҳолиси учун иш ўринларини яратиш, деҳқонларга экологик тоза ва барқарор технологияларни тақдим этиш.

Яшил иқтисодиётни ривожлантиришда механизациялаштириш орқали янада кенгайтириш имкониятлари мавжуд.

Механизациялаштириш усулларига тўхталадиган бўлсак:

Қишлоқ хўжалигида яшил иқтисодиётни амалга оширишда механизация муҳим рол ўйнайди ва унинг бир нечта усуллари мавжуд:

1. Зарур технологияларни жорий этиш:

А) Дронлар ва роботлар: Дронлар ёрдамида далаларни кузатиш, экинларни суғориш, ўғит ва пестицидларни аниқ дозада тарқатиш мумкин. Бу эса ресурсларни самарали ишлатиш ва атроф-муҳитни асрашга ёрдам беради.

Б) Автоматлаштирилган қишлоқ хўжалиги техникаси: Тракторлар, комбайнлар ва бошқа техникалар ёрдамида иш самарадорлигини ошириш ва меҳнатни енгиллаштириш.

2. Акцияли механизация:

А). Кичик ва ўрта фермерларга мослаштирилган техника: Акцияли механизация тизими ёрдамида кичик фермерлар учун техника сотиб олиш ва фойдаланиш имкониятлари яратилади. Бу техника ёрдамида тупроқни ишлов бэриш, ўғитлаш, экинларни йиғиш ва бошқа жараёнлар анча самарали бўлади.

Б) Тупроқни қайта тиклаш ва сақлаш: Экинларни қайта тиклашда механизациялашган технологиялар, айниқса, тупроқни қайта ишлаш ва эрозия жараёнларини олдини олишда муҳимдир.

3. Сувни тежаш ва самарали ишлатиш технологиялари:

А) Капилляр суғориш тизимлари: Сувни тўғри ва самарали тақсимлаш учун капилляр суғориш тизимларидан фойдаланиш, айниқса қурғоқчил ҳудудларда аҳамиятлидир.

Б) Сувни қайта ишлаш технологиялари: Суғориш жараёнида исрофгарчиликни камайтириш, сувни қайта ишлаш ва уни самарали тарзда тақсимлаш орқали қишлоқ хўжалигида яшил иқтисодиётга ҳисса қўшилади.

4. Органик ва экотизимга мос технологиялар:

А) Экологик тоза ўғитлар ва пестицидлар: Кимёвий ўғитлар ва пестицидларни камайтириш, табиий ва органик ўғитлар билан ишлаш орқали тупроқ ва экотизимларнинг барқарорлигини таъминлаш.

Б) Тупроқ унумдорлигини сақлаш: Қишлоқ хўжалигида модернизациялашган технологиялар ёрдамида тупроқнинг унумдорлигини ошириш ва унинг барқарорлигини таъминлаш. Ерларнинг мелиоратив ҳолатини сақлаб қолиш ва яхшилаш шу билан бирга тупроқ унумдорлигига эришиш муҳим аҳамият касб этади.

Хулоса сифатида шуни айтиш мумкинки қишлоқ хўжалигида яшил иқтисодиётнинг механизациялашган усуллари ўзгарувчан ва тез ривожланаётган технологияларни ўз ичига олади. Бу технологиялар ёрдамида қишлоқ хўжалигида самарадорликни ошириш, табиий ресурсларни тежаш ва экологик мувозанатни сақлаш мумкин. Яшил иқтисодиётни қўллаб-қувватлаш орқали қишлоқ хўжалиги нафақат иқтисодий жиҳатдан, балки экологик ва ижтимоий жиҳатдан ҳам барқарор ривожланишга эришади. Шу сабабли, қишлоқ хўжалигида механизациялашган технологияларни ривожлантириш ва жорий этиш зарурати бугунги кунда ҳаётий аҳамиятга эга.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ:

1. <https://www.gazeta.uz/uz/2025/01/28/energy/>.
2. <https://alhidoya.uz/yangiliklar/2025-yil-yurtimizda-atrof-muhitni-asrash-va-yashil-iqtisodiyot-yili-deb-elon-qilindi/>
3. <https://ishonch.uz/news/sil-itisodit-at-mamot>